

mészetbe visszahelyezi az élő Erőt (Istent) és benne való hitünket. S e vallási közöny korszakában jóleső felrissülést érez lelkünk, hogy az örökkévalót nem vesztettük el. A mit a dogmák már nem birnak, azt az igazi vallásbölcselek még megtehetik, hogy a mivel emberiséget a valláshoz visszatérítsék, hogy „az élő Istentől való látogatás magasztos óráját“ olvasóikkal megoszszák. A fordító e munkában a fordításnak valódi remekét nyújtja. « Az „Ellenzék“ : Magasztos, mély értelmű dolgokról beszél ; olyanokról, a melyek mindnyájunkat érdekelnek, a melyek iránt nem lehetünk közönyösek. S oly világos, közérthető modorban szól, oly érdekesen, oly lendületes, színes nyelven s annyi igaz melegséggel, hogy önkénytelenül megkap, gondolkodásra késztet. Tudásunkat, gondolkozásunk minden megerőltetése nélkül gyarapítja, szívünket gyönyörködteti. Az angol eredetiből Péterfi Dénes fordította a tőle megszokott szép, tőrül metszett magyarsággal.»

A könyvet a lapok általában kedvezően fogadták, kivéve a nem liberális irányúakat, melyeknek a mű szelleme természetesen nem tetszik. (A.)

Dante politikai rendszere. Irta Cs. Papp József. Kolozsvár. 1897. 66 l. Ára ?

Egy-két évvel ezelőtt e hasábkon ismertettük az érdemes szerzőnek egy másik, Dantera vonatkozó füzetét, a mely Dante lélektanával foglalkozott. Most újabb könyvvel állott elé szerző, a ki a magyar Dante-irodalomnak nálunk egyik leghivatottabb képviselője. Ha jól tudjuk, doctori értekezésnek készült a mű, a mely a szélesebb körökben való elterjedést nagyon megérdemelné. Dantának „De monarchia“ cz. könyvével foglalkozik egy általános bevezetön kívül, a mely dolgozatának legbecselesebb része, három fejezetben : 1. A világbirodalom szükségességéről. 2. Hogyan szerezte meg a római nép jogosan a monarchia méltóságát ? 3. Az egyetemes császárság közvetlenül Istentől függ czimek alatt. E fejezetekben adja Dante könyvének főbb gondolatait. Dante az, ki e könyvében a philosophiai államtudomány rendszeres elméletét először adja. Ő fogta fel s értette meg először az állam igazi természetét, ethikai jelentőségét ; ő fejtegeti először az állam és egyház közti viszony problémáját tudományosan ; ő emelkedik fel először az állam autonóm eszméjéhez s ő az első a theokratia mindenhatóságának ellenségei között. Ő ott áll a fejlődésnek indult szabadság ébredésekor s politikai rendszere határvonal a lehunyor középkor s a nemzeti öntudat felkelése, a renaissance között. Ennek a kornak eszméi élnek Danteban, ki a multban gyökerezik, de a jövőbe tekint.

Szerző ez újabb művével is hézagot pótolott irodalmunkban, mely e nemű munkákban igen szegény. (G. K.)

Székely Mózes erdélyi fejedelem élet- és jellemrajza cz. munkára előfizetést hirdet Dr. Vass Miklós. E szabadsághóst a történelemírók eddig kevésbé méltányolták. Szerző igazságot kíván szolgáltatni az erdélyi fejedelemség legszomorubb korszakában szerepelt vitéz férfinak, a második unitárius-fejedelemnek. A mű gondosan gyűjtött történelmi adatok alapján van megírva s hozzá „Okmánytárt“ is csatol. Előfizetési ára 1 frt, mit julius végéig kell a szerzőhöz beküldeni Székely-Udvarhelyre.

KÜLÖNFÉLÉK.

Főt. Ferencz József püspök ur máj. 28-án hivatalos látogatást tett Hódmezővásárhelyt, Boros György képv. tanácsai jegyző. Gyulay László és Albert Dénes egyh. tanácsosok kíséretében. Fogadtatása egészen meglepés számba ment. Ugy látszik, hogy az újabb idő kezdi

eloszlatni az unitáriusok elleni előítéleteket s kezdik bennök föllismerni és méltányolni a felvilágosult kereszténységet és tiszta hazafiasságot. Legalább ez az eset Hódmezővásárhelyt. Az unitárius püspököt e nagy alföldi városban nemcsak saját hívei fogadták, hanem a város és a különböző felekezetek részéről is a legszivesebb fogadtatásban részesült. A püspök a templomban és a tiszteletére rendezett közebéden a lelkiismereti szabadságot és a felekezetek közti békét hirdette, s ugy apostoli beszédeivel, mint eljárásával annak erősítéséhez hozzájárult. A templomi szolgálatban Boros György alkalmi előimával vett részt. A püspök Varga Dénes helyb. lelkésztől kísérvé a különböző küldöttségek vezetőinél látogatást tett és azután egyeseknél is. Meglátogatta a többek közt az egyházközségnek egy régi buzgó tagját, az ősz Szametz Andrást, kit, Megyelka Józseffel és Benczur Istvánnal együtt, az erdélyi hitrokonok még ezelőtt husz évről a székelykeresztúri zsinatról ismernek. A püspök látogatása, a mint a napilapokból olvastuk, ugy a maga hívei, mint másfelekezetűek közt a legjobb benyomást hagyta hátra. S midőn ezeket itt feljegyezzük, tiszteletünket küldjük Kovács József birtokos, egyh. községi gondnoknak, ki buzgósága, áldozatkészsége és befolyása által ez egyházközség előbbrevitelét oly hathatósan munkálja. Ferencz József püspök ez alkalommal meglátogatta még a mezőberényi és polgárdi-i híveket is, kik amott Perei Mihály gondnok, emitt Pálffy Ferencz lelkész és Császár János gondnok vezetése alatt hasonló örömmel üdvözölték.

Oroszországban a czár békét hirdet, de Pohjedonoszcev, a szent zsinat ügyésze épp ugy üldözi a szabadabbellví vallási mozgalmakat, mint évekkel ezelőtt. A stundistákat szétszórták a nagy birodalom különböző részeibe, sok ezeret közülök Szibériába hurcoltak. Most a doukhobortokra került a sor. Az üldözöttek Amerika szabad földén keresnek menedéket. Ez év elején meg is kezdődött a kivándorlás. Mintegy kétezeren az amerikai angol gyarmatokba telepedtek le s a kivándorlottakat újabb csoportok fogják követni. A doukhobortok vallásfelekezete nem új keletű. Beaulieu francia író szerint már 1750 előtt léteztek Ukraïn tartományban, hová a vallási üldözöttek menekültek s köztük Lengyelországból is igen sokan. A lengyel királyságból kiűzött unitáriusok nagy része nyugateurópai országokba ment és Magyarországra, de néhány család kelet felé vette útját és Kis-Oroszország tulsó határán telepedett meg. E vallási üldözöttekből alakult a doukhobortok felekezete, mely idővel mind szaporodott. I. Miklós czár idejében a Kaukaszba szoritattak le s ott vannak most is nagyobb számmal. A felekezetet bizonyos mysticismus jellemzi, de vallásuknak igyekeznek rendszeres kifejezést is adni s újabban hitrendszerüket a következő tíz pontban állapították meg: 1. A vallási község tagjai imádják és szeretik Istent, mint minden lények forrását. 2. Tisztelek az emberi méltóságot mind magukban, mind embertársaikban. 3. Szeretettel és csodálattal tekintenek mindenre, a mi létezik és gyermekeiket is ebben az irányban törekesznek nevelni. 4. Isten alatt értik az élet és szeretet hatalmát, mely minden létezőnek forrása. 5. Az élet haladás; minden

tökéletesedésre törekszik, hogy a mag, a melyet nyert, az élet forrásához mint érett gyümölcs jusson vissza. 6. Mindenben, a mi a világon létezik, a tökéletesedés egymásutáni fokozatait látják. Így az ásványon kezdve, azután jönnek a növények és azután az állatok, melyek között a legteljesebb fejlemény az ember, az élet és öntudatos lény szempontjából nézve. 7. A vallási község tagjai azt tartják, hogy bármely élőlényt elpusztítani vagy bántani véték. Minden egyes lényben élet van és így Isten, de különösen az emberi lényben. Az embert életétől megfosztani semmiképen meg nem engedhető. 8. Az ember életének teljes szabadságot engednek és így minden intézményt, mely erőszakon nyugszik, törvénytelennek tartanak. 9. Az ember létének alapja a gondolat — az ész hatalma. 10. Elismerik, hogy a társasági élet az erkölcsi törvényre van alapítva, a melynek szabálya: „A mit nem kívánok a magam számára, azt nem kell kívánnom a más számára sem“. — A doukhobortok és a velők rokon felekezetek egy Istent hisznek, a háromságtannak, eredendő bűnnek semmi nyoma nem található náluk. Az orosz köznép közt értelmileg a legfejlettebbek. De Pobjedonoszevnek és a szent zsinatnak, úgy látszik, nincs szüksége ily hazafiakra és a doukhobortok egy része kivándorol. De az eszmének maradnak és esznek otthon is hívei. A józan vallási felfogás mind nagyobb tért hódít az orosz nép között Pobjedonoszev és társai ellenére is.

A gymnasiumi és reáliskolai revideált tanterv a jövő iskolai évvel az első osztályban életbe lép. E tanterv foglalja magában azoknak a tényezőknek legfontosabbjait, a melyek az ember vallási, erkölcsi és szellemi diszpozícióihoz a módszeres vezetés által hozzájárulva, kiképezik őt minden irányban az élet harcaira, küzdelmeire. E küzdelmek alá foglaljuk természetesen nemcsak azokat, a melyekkel szemben erősíteniünk kell magunkat az anyagiakért, hanem azokat is, melyeket a gondolatok és eszmék, a különböző gondolatáramlatok vívnak egymással. Mert úgy látjuk a történelemből, hogy az eszme élő, eleven, megsemmisíthetetlen hatalom, s hogy a fizikai erők hatása és ellenhatása, surlódása és működése alatt az eszme, a gondolat vezető elvét kell keresniünk. A régi tanterv főképp három szempontból jött revisio alá, u. m. a túlterhelés, a nemzeti tárgyak és a görögöt pótló tárgyak szempontjából. A túlterhelést azzal fogja elkerülhetni a revideált tanterv, hogy a magyar-latin fordítás a latinnyelvi tanítás végső céljából elhagyatott. A matematika anyaga némileg összevonott. A geometriánál a szemléltető módszer alkalmazása előtérbe lépett. A testi nevelés nagyobb mértékben s nemzeti szellemben érvényesül. A nemzeti tárgyak közül az irodalomnak két év jutott, mint volt csak néhány évvel ezelőtt a felekezeti iskoláknál s nálunk is. Lényegesebb változás történt a történelem tanításában, a mely elkiséri a tanulót a középiskolán kezdettől végig s helyes, bár nem könnyűnek látszik a kivitele annak, hogy a magyar történelem a világtörténelem keretébe illesztessék. Nagyobb tért foglal el a hazai föld ismertetése is. Nagyobb módosulás van a görög pótló tárgyak tantervében is. Előtérbe lép a szabadkézi rajz, melytől a tanterv az utóbbi időben annyit hangoztatott

szépérvék és műizlés hathatós fejlesztését és erősítését méltán várja. A természetrajziak czélszerűbben rendezettek el. A modern nyelvek tanításában a gyakorlati élet szempontja némileg előtérbe lép, de nem kellő határozottsággal. Ezek a lényegesebb változások és eltérések az új tantervben. Nem mélyrehatók ugyan és nem gyökeresek, de azt a dolog természete hozza magával. Hiszen a műveltség elemei nem változnak a napokkal, az évekkel. Hosszu idő kell ahhoz, míg valamely kor szellemi arca megváltozik. S vannak a műveltségnek állandó, permanens elemei is, a melyekkel bármily radikális reformtörekvésnek számolni kell. Örömmel látjuk a nemzeti tárgyak intensiv sürgetését és sok részben a régi tanterv tulságosan magas követelményeinek leszállítását. De ez ne baladás legyen — visszafelé. Hanem szüntesse meg azt az ürt, azt a nagy hézagot, a mely a mai tanterv magas kívánalmi és a tényleg elért eredmény között tátong. Ezzel az őszinteség nyer s egy hypokrisissal kevesebb lesz. A tanárvilág közvéleménye csak üdvös eredményeket vár az új tantervtől. A napi sajtó meglehetősen kicsinyléssel fogadta a széles körben folyt rengeteg előmunkálatok után az eredményt.

(G. K.)

A materialismus apostola, Büchner Lajos május 1-én Darmstadtban bevégezte különben munkás életét. A materialismusként a százévben alig volt népszerűbb szószólója, mint ő. A „Kraft und Stoff“ szerzője az egész világon ismeretes lett s nálunk is egy időben valószínű divatban volt, oly népszerűségnek örvendett. Büchner a materialismust, mint egy új evangéliumot hirdette és sokakra hatott. De nem maradt el a visszahatás sem. S Angliában Tyndall ellen dr. Martineau, s Magyarországon Mentovich ellen Brassai folytattak érdekes és számukra babérokat termelt harczot. Buzgóbb követői a Spencer Herbert rendszerének eredetét is Büchnerre vitték vissza, de ez téves látás volt. Mikor a Darwin és Spencer tanaival az élettan egészen újra alakult, Büchner maga igyekezett a fejlődéshez alkalmazkodni. E kísérlete azonban nagyon mesterkéltséggel és visszatetsző volt. Spencer Herbertnek az erő fenmaradásáról való nevezetes tanát a maga felfedezésének képzelte és igényelte. Lange, a materialismus híres történelemírője és kritikusa megmutatta, hogy ez a tan a materialismust olyanná teszi, a milyen materialismus Büchnerre nézve teljesen lehetetlen. Büchner mindig abban a hitben élt, hogy az ő világának atomai és az újkori atomelmélet általán a tudománynak a felfedezése, holott azok csupán hypotheticus dolgok, éppen úgy, mint a Democritus atomai. A materialismus ma nem oly népszerű, nem oly félelmetes, mint volt ezelőtt harmincz évvel. Hogy Büchnernek akkor sikerült népszerűvé tenni, az azon kívül, hogy ő teljes lelkesedéssel munkált embertársai javáért, annak tulajdonítandó, hogy az akkor uralkodó túlzó supranaturalismus ellen bátran felvette a harczot. A materialismus ma nem oly népszerű azért, mert ma a tudomány és bölcselém teljesen egyeznek abban, hogy az anyag is, a mennyiben reánk nézve létezik, főleg a mi alkotó értelmünknek a terméke. Büchnernek meg kellett érni, hogy lássa a materialismus uralmának alászállását. De ő azért mindvégig megmaradt mellette és úgy halt meg, mint a materialismus apostola.

„**Férfiak és nők művelődési útjai**“ czimen a „Nemzeti Nőnevelés“ következőket írja: . . . „Talán a pedagogia végre rájön arra is, hogy a műveltséget a leányoknak mégis más módon kellene nyújtani, mint a milyen módon jelenleg a fiúknak nyújtják. S azután ezt a másféle módot a fiúk számára is akceptálni.

Nézzük csak a fiúk oktatását! A gymnáziumokról beszélek, mert azt hiszem, hogy ezek nyújtják viszonzlag a legnagyobb tudománykincset a fiatalságnak. S itt ép a legutóbbi években két sajátserű ellentétes jelenséget látunk: egyfelől állandó panasz a túlterhelés miatt; másfelől a tanulmányi cél állandó súlyedése. Itt még sem lehet minden rendben. Mióta a porosz iskolamester legyőzött bennünket, hevesen rávetettük magunkat az új német pedagógiára és a középiskoláinkba beerőszakoltuk a tanításnak olyan tudományát, mely a tanító és tanítvány egyéniségét megfojtja; a munkakedvet elveszi; s mindent egy sablonba kényszerít. Csupa methodustól elfeledik, hogy végre is nem az a fődolog, hogy miként tanulnak, hanem az, hogy egyáltalán tanuljanak. A methodus egyszerűen agyonütötte a tanítást. Most a tanítónak aprólékosan előírják azt a fokozatot, a mely szerint haladnia kell, megrendelik, hogy mit kell előbb, mit később mondania, s hogyan kell ezt vagy amazt mondania? Mintha a tanítás olyan valami volna, a mit könyvekből meg lehet tanulni, s nem a természet szép adománya, s olyan művészet, a melyet az ember saját tapasztalásai és kísérletei alapján szerezhet meg.

De ilyen egész nevelésünk és egész életfölfogásunk: túlbecsüljük az egyén értékét, de nem becsljük meg az egyéniség értékét.

A tanításnak manapság olyannak kell lennie, hogy lehetőleg mindenki, a legrestebb és a legeggyűgyűbb is elérje a tanczélt. S ezért valamennyien bizonyos sablonszerű bánásmódban részesülnek. El, mindennel, a mi egyéni erő, egyéni tehetség! Éljen a korlátolt közepesség! — De remélem, hogy a lányok középiskolai oktatása ismét szabadabb irányt fog megjelölni számunkra . . .

Sok belső igazság van ugyan e mondásban: „A gyémánt csak saját súlyának rovasára nyeri meg a művészi csiszolást; mi pedig a műveltség jótéteményeit saját lényünk egy részével fizetjük meg“. Ámde ne legyünk azon, hogy az ifjúság egész lényét elraboljuk a műveltség folyamata alatt; s ne törekedjünk arra, hogy tuczat embereket neveljünk belőlük, mint a hogy ezt a gymnáziumi pedagógusoknak előírják. A tanuló leány még eléggé kívül áll a hivatalos felsőség gondnokságán. S még valószínűleg sokáig fog tartani az, hogy otthon és magán gymnáziumokban tanul. A kevésbé tehetséges leányoknak odatödulásától még nem kell félni. A kedv és szeretet a kényszerítés nélkül választott tanulást íránt tehát nagyobb lesz. S így talán a munka szabad szelleme fog oda beköltözni; minden esetre szabadabb, mint, a milyen ma uralkodik a nyilvános középiskolákban. Az eredmény pedig olyan lesz, a mely elől elzárkózni nem lehet, s így — talán a lányok magasabb kiképzésének megkezdése üdvös hatással lesz a fiúk szabadabb szellemben való neveltetésére. És a férfi és nő művelődési útjainak egyesítése

javítani — talán rövidíteni fogja mindkettőjük művelési útjait, illetve tanulási idejét.

Nyolcz év! Milyen hosszú idő! De 7, 6 év is hosszú, legalább az ember életéhez viszonyítva. Mennyit lehetne ez idő alatt még közepes tehetséggel is tanulni; s az életnek ebben a korszakában, midőn a lélek olyan fogékony, s minden eszményiért lelkesülni képes. Természetes, ha a gymnázium célja csak abban áll, hogy minél több pozitív adatot gyömöszöljön a tanuló fejébe, — a melyek egy pár év alatt nyomtalanul elpárolognak, — akkor 8 év is kevés. De, ha a tanítás céljául azt tűzzük ki, hogy fogékonyságot, kedvet ébreszszünk az önálló tanulmányozás, — a szellem továbbképzése iránt, ha megtanítjuk azt, hogyan tanuljanak; fölösleges terhet nem akasztunk reájok, hanem egyeseket úgy szerelünk föl, hogy egész életükön át műveltségükön tovább dolgozzanak, akkor egész más alakban tűnik föl ez a dolog . . .

Az általános műveltséget 10 év alatt sem szerezheti meg az ifjú ember; de kevesebb év alatt is elérheti azt a célt, hogy teste megacélozva, fölfogása a műveltség iránt fölébresztve, szelleme úgy legyen iskolázva, hogy a gymnáziumot azzal az elhatározással, hajlammal hagyja el, hogy ezután szakadatlanul és eredménynyel fog szellemi kiképzésén dolgozni.

Ilyen középiskolát, ilyen intézményt, a mely ép úgy gymnásztikája a testnek, mint a. léleknek óhajtok a fiatalság számára: *fuknak* és *leányoknak* egyaránt“.

Pályázati hirdetések: A *Murányi Farkas Sándor* és neje *Bányai Agnes* alapítványából két 50 frtos díj van kitűzve unitárius ifjú lelkészek és lelkészjelöltek számára. Pályázati feltételek az Isk. Értesítőben olvashatók. — A *Kolozsmonostori* m. kir. gazdasági intézet az állami alapítványi ösztöndíjas (ingyenes) helyre pályázatot hirdet. A szabályszerűen felszerelt folyamodványok jul. 15-ig az intézet igazgatóságához küldendők Kolozsmonostorra.

Gyászhirek: *Vargyasi Hajós János*, kir. és ny. ministeri tanácsos, a Lipótrend lovagja, főisk. felügyelő gondnok, egyháztanácsos, Maros-Vásárhely és Kolozs városok díszpolgára, volt országgyűlési képviselő stb. máj. 12-én elhunyt. Halálát a család részéről fiaí Hajós Gyula, vasuti mérnök, dr. Hajós Béla, kir. egészségügyi tanácsos s leánya Hajós Róza, Csongvay Lajos marosvásárhelyi ügyvéd neje fájlatják elsősorban. — *Ferencz Albert*, a budapesti állami rendőrségnél hivatalnok, férfi kora közepén bevégezte életét. Elvesztése Főt. Ferencz József püspök családját és Sebes Pál kereskedelemügyi osztálytanács családját érinti a legfájdalmasabban. — *Székely Ferencz*, főisk. főnök, ki Városhalvára papnak volt kinevezve, jun. 14-én 25 éves korában hirtelen elhalt. Egy tisztos, jóra való ifjú ember veszett el benne. Hült tetemeit szülőföldjére, Szent-Péterre szállították.

ARANYKÖNYV.

Az „Ezredéves Emlékalap“-ra tett kegyes adományok.

(Tizenhetedik közlemény.)

228. Özv. Sándor Istvánné Gyergyay Klára N.-Enyed	4 frt — kr.
229. Mészkiói egyházközség Tarcsafalvi Pál lelkész útján . . .	4 frt 05 kr.
230. Dézsfalvi „Hatházi József „ „ „	2 frt — kr.
231. Alsó-Boldogasszonyfalvi egyhk. Geréb Sándor l. útján . . .	1 frt — kr.
232. Péter Sándor b.-ujfalvi l. gyűjtőivén: Pálfi Sándor 20 kr., Pálfi Zsigmond 20 kr., özv. Szombatfalviné 40 kr., Sükösd Mózés, Czukor József, Ács Dénes, Ács Lajos, Czukor Dani 5—5 kr., Sallos Dénes, Ács Dani, Boros József, ifj. Sükösd Dani, Sallos Péter 10—10 kr., Geréb Dénes, Geréb Endre 20—20 kr., Péter Sándor és neje 65 kr.; együtt	2 frt 65 kr.
233. Egved Mózés, tanár Déva	5 frt — kr.
234. Bedő Dániel, ny. egyet. könyvtárőr Kolozsvár	10 frt — kr.
Összesen	28 frt 70 kr.
Az előbbi 16 közl. összege	2246 frt 85 kr.
Együtt	2275 frt 55 kr.

Szives köszönet az adományokért.

Kolozsvár, 1899. jun. 22.

FERENCZ JÓZSEF,
unitar. püspök.

Adakozás a kolozsvári unitárius templom belső szépítésére.

(Nyolczadik közlemény.)

Sárdi Józsefné, Nemes Borbára urnő (édes anyja Nemes József ügyvéd neje, Néb Anna emlékéért)	100 frt — kr.
Rutkowszky Róbertné, Nemes Mária urnő	10 frt — kr.
E közlemény összege	110 frt — kr.
Előző közl. összege	1431 frt 11 kr.
Összesen	1541 frt 11 kr.

A szives adakozásért hálás köszönet.

Kolozsvárt, 1899. jun. 29.

PÉTERFI DÉNES,
unitárius pap.

Nagytiszteletű Szerkesztő ur! A „Keresztény Magvető“-ben kiadni s így megörökíteni kérem szives tisztelettel a vallásos kegyességnek egy szép jelét az alábbiak szerint:

A vargyasi unitárius egyházközség, a mult karácsony alkalmával, egy nagybecsű, urasztali kenyértartó, ezüst tálat kapott kegyes ajándékuul Gyöngyössy Béla kir. erdőfelügyelő és nővére Gyöngyössy Elma özv. Zádor Gézáné hitrokontól, e felirattal: „Gyöngyössy István unitárius esperes-lelkész és neje Csehy Ágnes emlékére, hálás gyermekei Elma és Béla. A vargyasi unitárius egyházközségnek 1898. dec. 25.“

A félszázadnál többre terjedő s csak az egyházközségben 44 évig viselt hív lelkipásztorság emlékét úgyis őrzi a nép kegyelete, melyet maradándóbbá tett a gyermeki kegyelet és hála ilyenszerű megnyilatkozása, a miért e helyen is fogadják a nemeskeblű ajándékozók, egyházam nevében hálásan nyilvánított köszönetemet!

Vargyas, 1899. április 24-én.

Kiváló tisztelettel
KISGYÖRGY SÁNDOR,
vargyasi pap.